

Sygn. akt I C 816/14

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 13 czerwca 2016r.

Sąd Okręgowy w Siedlcach Wydział I Cywilny

w składzie następującym:

Przewodniczący SSO Agnieszka Troć

Protokolant st.sekr.sąd. Katarzyna Łęczycka

po rozpoznaniu w dniu 30 maja 2016 r. w Siedlcach

na rozprawie

sprawy z powództwa M. P. reprezentowanego przez przedstawicielkę ustawową L. A. (1)

przeciwko M. K.

o zapłatę

I. zasądza od M. K. na rzecz M. P. kwotę 51945,86 zł (pięćdziesiąt jeden tysięcy dziewięćset czterdzieści pięć zł osiemdziesiąt sześć gr) wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 9 lipca 2014 r. do dnia 31 grudnia 2015 r. i z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia 1 stycznia 2016 r. do dnia zapłaty, przy czym zapłata tej kwoty nastąpi na rachunek założony dla małoletniego powoda w placówce bankowej na warunkach określonych przez właściwy Sąd Rodzinny i Nieletnich, zaś skuteczność wypłat uzależniona będzie od każdorazowego zezwolenia Sądu na warunkach określonych przez ten Sąd;

II. w zakresie kwoty 53000 (pięćdziesiąt trzy tysiące) postępowanie w sprawie umarza;

III. w pozostałym zakresie powództwo oddala;

IV. wyrokowi nie nadaje rygoru natychmiastowej wykonalności;

V. zasądza od M. P. na rzecz M. K. kwotę 113,37 zł (sto trzynaście zł trzydzieści siedem gr) tytułem zwrotu części kosztów procesu;

VI. nakazuje pobranie od M. P. z zasądzonych w pkt I roszczenia na rzecz Skarbu Państwa (Sądu Okręgowego w Siedlcach) kwoty 1150,06 zł (tysiąc sto pięćdziesiąt zł sześć gr) tytułem wydatków poniesionych tymczasowo z sum Skarbu Państwa.

Sygn. akt I C 816/14

UZASADNIENIE

Pozwem z dnia 9 lipca 2014 r. M. P. reprezentowany przez przedstawiciela ustawowego L. A. (1) wniósł o zasądzenie od M. K. kwoty 158000 zł tytułem zachowku wraz z ustawowymi odsetkami od dnia wniesienia pozwu do dnia zapłaty oraz o zasądzenie kosztów procesu wg norm przepisanych. W uzasadnieniu matka małoletniego powoda wskazała, iż wraz z bratem W. K. była dzieckiem spadkodawcy K. K. (1), która zmarła 12 listopada 2011 r., pozostawiając testament i powołując do całości spadku męża M. K., wskutek czego Sąd Rejonowy w Siedlcach w sprawie I Ns 19/12 stwierdził nabycie przez niego całości spadku. W przypadku dziedziczenia z ustawy nabyłaby prawo do 1/4 części spadku, w

skład którego wchodziły dwie nieruchomości zabudowane, jedna w S. przy ul. (...), która została sprzedana za 450000 zł oraz w N. przy ul. (...) o wartości około 500000 zł a także ruchomości. Wskazała, że przy ustaleniu wartości spadku na 950000 zł wartość zachowku, należnego małoletniemu M. P. – wnukowi spadkodawcy, to 158000 zł (karta 2-3).

W odpowiedzi na pozew z dnia 10 grudnia 2014 r. pozwany M. K. wnosił o jego oddalenie i zasądzenie od powoda na rzecz pozwanego kosztów postępowania, w tym zastępstwa procesowego wg norm przepisanych podnosząc, że mimo nagannego zachowania L. A. (1), skutkującego jej wydziedziczeniem przez K. K. (1), pozwany wraz z żoną nie tylkołożyli na jej edukację, ale też dokonali na jej rzecz szeregu przysporzeń majątkowych, które winny być zaliczone na poczet zachowku, mianowicie kwotę 20000 zł, jaką wydatkowali na wyprawkę dla jej dziecka oraz koszty wynajęcia mieszkania i utrzymania przez 5 miesięcy po porodzie, 20000 zł wydatkowane na zakład kosmetyczny/fryzjerski dla córki, darowiznę 1/2 udziału we własności mieszkania w W. (z czego połowa o wartości 50000 zł pochodziła od spadkodawczyni), spłatę zadłużenia z tytułu należności za to mieszkanie w kwocie 8500 zł oraz długu w banku w kwocie 2500 zł. Opisując przejawy niewłaściwego zachowania L. A. (1) wobec matki wskazywał, że uwzględnienie powództwa byłoby sprzeczne z zasadami współżycia społecznego również dlatego, iż to ona jako przedstawicielka ustawowa małoletniego dysponowałaby pieniędzmi z zachowku i prawdopodobnie przeznaczyłaby je na cele inne niż potrzeby małoletniego powoda. Ponadto w odpowiedzi na pozew pozwany podnosił, iż również brat L. A. (1), W. K., pozostawił po sobie syna F. K.. Wyrażną wolą spadkodawczyni było zabezpieczenie majątku przed roszczeniami z tytułu zachowku od dalszych zstępnych poprzez przeniesienie własności nieruchomości na męża w drodze umowy dożywocia, do czego nie doszło wyłącznie na skutek pogorszenia stanu jej zdrowia. Wskazywany przez powoda majątek z racji wspólności majątkowej z pozwanym tylko w połowie stanowił własność spadkodawczyni, a wartość jego składników została w pozwie zawyżona. Ponadto masę spadkową obciążał dług spadkowy w postaci kosztów opieki pielęgniarzkiej spadkodawczyni w kwocie 18500 zł, pozwany poniósł koszty pochówku i wydatków z nim związanych w łącznej kwocie 16910 zł. Nieruchomość w S. została sprzedana za 400000 zł, z tej kwoty pozwany spłacił pozostałe długie spadkowe, w tym kredyt zaciągnięty w związku z budową domu w I.(16354,27 zł) i należność za prace ogrodnicze na tej nieruchomości w kwocie 43200 zł. Kwestionując żądanie pozwu w całości pozwany podnosił jednak na wypadek uznania żądania co do zasady, że ewentualne odsetki nie mogą być naliczane od daty złożenia pozwu, ale od daty wydania wyroku, nadto wnosił o rozłożenie zasądzonej kwoty na raty na okres 5 lat z uwagi na brak oszczędności i trudną sytuację finansową (karta 56-60).

Ostatecznie, na rozprawie w dniu 9 kwietnia 2015 r. powód popierał powództwo do kwoty 105000 zł wraz z odsetkami od dnia wniesienia powództwa, w pozostałym zakresie cofnął powództwo ze zrzeczeniem się roszczenia (k.184). Uznał wartość lokalu położonego w W. przy ul. (...) na kwotę 200000 zł (k.184v).

Pozwany wnosił o oddalenie powództwa w zakresie kwoty 105000 zł, zaś w pozostałym zakresie o umorzenie postępowania (k.325v).

Sąd Okręgowy ustalił, co następuje:

Małżonkowie K. K. (1) i M. K. przysposobili w sposób pełny dwoje dzieci – W. K. urodzonego w (...) r. i L. K. urodzoną w (...) r. Dzieci w okresie dorastania sprawiały problemy wychowawcze. L. K. początkowo była uczniem liceum ogólnokształcącego w S.. Jednakże wagarowała, nie chciała się uczyć, uciekała z domu. Dlatego też ojciec zapisał ją do szkoły w Z. przeznaczonej dla trudnej młodzieży, a następnie do liceum medycznego w Ł., gdzie kształciła się przez rok. Rodzice w tym czasie ponosili koszty zamieszkiwania córki w internacie szkolnym (zaświadczenie k.140, zeznania M. K. k.323v-325). Ostatecznie edukację w szkole średniej L. K. ukończyła w jednej z (...) szkół. Często wyjeżdżała z domu, nie informując rodziców gdzie i z kim przebywa. Wraciała wówczas, gdy brakowało jej pieniędzy i była przez matkę przyjmowana z powrotem. Małżonkowie K. podejrzewali córkę o kradzież rodzinnego złota. W tym przedmiocie toczyło się postępowanie, jednakże na wniosek pokrzywdzonych ostatecznie zostało umorzone. Pozwany pracował jako lekarza stomatolog, zaś jego żona była psychiatrą. Sytuacja materialna rodziny była dobra. Małżonkowie pozostawali w ustroju wspólności ustawowej (zeznania M. K. k.323v-325, akty stanu cywilnego k. 6,7 akt I Ns 19/12, pismo PR w S. k.139, zeznanie W. S. k.185v-186v, zeznania A. P. k.186v-187).

W dniu 6 lutego 1998 r. małżonkowie K. oraz L. K. nabyli w udziałach po 1/2 części na współwłasność lokal mieszkalny nr (...) położony w W. przy ul. (...) wraz z prawami związanymi z własnością lokalu za cenę 73000 zł. Środki na nabycie udziału we współwłasności lokalu L. K. otrzymała w drodze darowizny od rodziców (umowa sprzedaży k.106-109, zeznania M. K. k.323v-325, okoliczność niesporna). L. K. zamieszkała w lokalu, zaś jej rodzice sfinansowali remont mieszkania. Remont polegał na położeniu glazury, terakoty. W latach 2005-2006 sfinansowany był przez małżonków K. ponowny remont, gdyż mieszkanie było zdewastowane. Za pracę wykonawca otrzymał wynagrodzenie w kwocie 25000 zł (oświadczenie k.138, zeznania M. K. k.323v-325). Na mocy umowy darowizny z dnia 14 października 2002 r. małżonkowie K. przypadający im udział w lokalu darowali synowi W. K. (treść księgi wieczystej. K.113-119, zeznania M. K. k.323v-325).

W latach 1998/1999 małżonkowie K. pokryli koszty 10-miesięcznego kursu swojej córki organizowanego przez firmę (...)s.c. w W., którego ta nie ukończyła (deklaracja i zobowiązanie k.111,112, zeznania M. K. k.323v-325). Następnie L. K. przebywała przez kilka lat poza granicami kraju. W okresie od 1 września 2001 r. do 15 listopada 2001 r. L. K. prowadziła gabinet manicure, pedicure i wizażu, w lokalu, który wyposażyli dla niej rodzice. Nabyli niezbędne meble, sprzęt, kosmetyki, wykonali adaptację lokalu za kwotę 20000 zł. Oni także uiszczali wynajmującej B. K. czynsz za lokal przez ten czas w kwocie 200 zł miesięcznie oraz opłacali składki ZUS za córkę. L. K. nie informując rodziców zabrała sprzęt i wprowadziła się do W. (oświadczenie k.95, zeznania B. K. k.188v-189, zeznania M. K. k.323v-325).

Małżonkowie K. zamieszkiwali w S. przy ul. (...) na nieruchomości, która stanowiła przedmiot ich majątku wspólnego. W dniu 20 marca 2009 r. małżonkowie K. zawarli z (...) S.A. w W. umowę kredytu mieszkaniowego, na podstawie której został im udzielony kredyt w kwocie 250000 zł. Stan zadłużenia z tytułu kredytu na dzień 12 listopada 2011 r. wynosił 16354,27 zł. Kredyt w tej części został w całości spłacony przez pozwanego (pismo z 21 marca 2013 r. i 15 kwietnia 2013 r. k.88, 89, umowa kredytu k.80-85, zeznania M. K. k.323v-325).

Kiedy L. K. spodziewała się dziecka, ponownie zamieszkała w S., w domu przy ul. (...). Następnie rodzice wynajęli dla niej i jej partnera mieszkanie w S., za które opłacali czynsz w kwocie 700 zł od października 2005 r. do końca stycznia 2006 r. Kupili dla nowonarodzonego dziecka córki – M. niezbędne przedmioty. Odwiedzali córkę i przynosili prezenty. Jednakże córka pozwanego, nie informując rodziców o tym, wraz z dzieckiem i partnerem wyprowadziła się do W.. Niedługo później rozstała się z ojcem swojego dziecka. Mimo wszystko pozwany i jego żona utrzymywali kontakt z wnukiem, kochali go. Gościli go u siebie, podczas wyjazdów matki, chodzili na spacer. Wyjeżdżali razem z nim na wakacje (zeznania W. S. k.185v-186v, zeznania A. P. k.186v-187, zeznania M. K. k.323v-325).

U K. K. (1) w 2008 roku zdiagnozowano nowotwór jelita grubego. Kiedy poinformowała o tym córkę, ta odpowiedziała, że nie będzie jej pielęgnować i odwiedzać. Wówczas kontakt pomiędzy stronami się zakończył (zeznania W. S. k.185v-186v, zeznania A. P. k.186v-187, zeznania M. K. k.323v-325).

W ostatnim stadium choroby spadkodawczyni potrzebowała domowej opieki pielęgniarstwa. W okresie od sierpnia 2011 r. do listopada 2011 r. opieka ta świadczona była przez wynajęte osoby – E. Ż. i M. M. (2), w ciągu dnia i nocy, w dni wolne od pracy i święta. Za pracę w tym okresie po śmierci żony pozwany zapłacił E. Ż. kwotę 10000 zł, zaś M. M. (2) 5000 zł. Płatność nastąpiła w okresie od grudnia 2011 r. do lutego 2012 r., ze względu na trudną sytuację finansową spowodowaną budową domu i chorobą (oświadczenia k.74, 75, zeznania E. Ż. k.188-188v, zeznania M. M. (2) k. 187v-188, zeznania W. S. k.185v-186v zeznania A. P. k.186v-187, zeznania M. K. k.323v-325).

Ponadto w okresie od lipca do listopada 2011 r. usługi w zakresie utrzymania czystości w domu, gotowania, prasowania i prania świadczyła A. P.. Wynagrodzenie za ten okres w kwocie 3500 zł otrzymała w styczniu – lutym 2012 r. od pozwanego (oświadczenie k.94, zeznania A. P. k.186v-187, zeznania M. K. k.323v-325).

W dniu 17 kwietnia 2008 r. małżonkowie K. nabyli na zasadach wspólności majątkowej małżeńskiej nieruchomość położoną I.przy ul. (...), na której wzniesli budynek mieszkalny i w nim zamieszkali (odpis z księgi wieczystej k.210-214, zeznania M. K. k.323v-325). Byli także właścicielami samochodu osobowego marki T. (kopia dowodu rejestracyjnego k.208).

Na zlecenie pozwanego prace związane z uporządkowaniem i zagospodarowaniem terenu na wspólnej działce, polegające na wyrównaniu części terenu, założeniu nawadniania kropelkowego pod agrowłókninę i korę oraz wykonanie instalacji nawodnienia trawnika przy pomocy zraszaczy wynurzalnych wykonała w okresie od 12 września 2011 r. do 28 listopada 2011 r. M. M. (3). Za prace w dniu 10 grudnia 2011 r. uzyskała od pozwanego wynagrodzenie w kwocie 43200 zł (oświadczenie k.93, zeznania M. M. (3) k.199v-200, zeznania M. K. k.323v-325).

K. K. (1) planowała przed śmiercią dokonać darowizny nieruchomości na rzecz męża, gdyż obawiała się roszczeń finansowych ze strony dzieci. Jednakże jej stan zdrowia nie pozwolił na dokonanie czynności notarialnej (zeznania U. M. k.185-185v, zeznania A. P. k.186v-187).

K. K. (1) zmarła w dniu 12 listopada 2011 r. Na podstawie testamentu notarialnego Rep. A (...)sporządzonego dnia 10 stycznia 2011 r. przed notariuszem U. M. spadek po niej nabył w całości mąż M. K. (postanowienie w aktach I Ns 19/12). W testamencie spadkodawczyni wydziedziczyła syna W. K. ur. (...), ponieważ uprawniony do zachowku wbrew woli spadkodawcy podstępował uporzeczywie sprzecznie z zasadami współżycia społecznego, nie dopełniał względem spadkodawcy obowiązków rodzinnych, z jego strony nastąpiło całkowite zerwanie kontaktów rodzinnych – nie ma możliwości skomunikowania się z nim, ponieważ nie podał ani swego miejsca zamieszkania, czy pobytu, a także uniemożliwił kontakt telefoniczny, mimo, że wiedział o poważnych schorzeniach spadkodawczyni nie interesował się z jej stanem zdrowia, samopoczucia, był niewdzięczny i nielojalny, jego zachowanie jest bardzo przykre, frustrujące tym bardziej, że z uwagi na stan zdrowia oczekuje wsparcia i pomocy. W testamencie spadkodawczyni wydziedziczyła również córkę L. A. (1) urodzoną (...), ponieważ uprawniona do zachowku wbrew woli spadkodawcy postępowała w sposób sprzeczny z zasadami współżycia społecznego, nie dopełniała względem spadkodawcy obowiązków rodzinnych, od dłuższego czasu nie utrzymywała żadnych kontaktów, nie interesowała się jej zdrowiem mimo wiedzy o poważnych schorzeniach, nie wykazywała żadnej troski, pomocy i pielęgnowania w chorobie, nie udzielała żadnego wsparcia, czy pomocy, jest niewdzięczna i nielojalna. Ponadto spadkodawczyni oświadczyła, że córka jako spadkobierca ustawowy otrzymała liczne darowizny, które zalicza się na poczet zachowku, które w pełni wyczerpują ewentualne roszczenia do zachowku, zatem została już zaspokojona w pełni. Ponadto zostały wykonane na rzecz wyżej wymienionej ponadstandardowe wydatki związane z regulowaniem jej długów, dokonywaniem remontów mieszkań, w których mieszkała. Ponadto spadkodawczyni oświadczyła, że naganne zachowanie dzieci jest takie od kilku lat. Od ostatnich kontaktów rodzinnych minął długi okres czasu, zachowanie to staje się coraz bardziej dotkliwe i przykre. Żadne z dzieci nie uczestniczy w jakikolwiek uroczystościach rodzinnych typowych dla tradycji i kultury polskiej, co jest dla spadkodawczyni dużą przykrością i wobec powyższego nie może wybaczyć im tego zachowania (testament w aktach I Ns 23/12).

M. P. urodzony (...) jest synem L. A. (1), zaś W. K. ma jedyne syna F. urodzonego w (...) r. (akt urodzenia k.4, zeznania M. K. k.323v-325).

Pozwany zorganizował pogrzeb żony. Za usługę pogrzebową uiścił kwotę 2400 zł i 2900 zł na rzecz prowadzącego zakład (...) (faktura i paragon k.78, zeznania M. K. k.323v-325). Za zezwolenie na postawienie nagrobka pozwany zapłacił 80 zł, zaś za pochowanie zwłok i zakup placu na cmentarzu 1500 zł (dowód wpłaty k.182, rachunek k.183). Po pogrzebie odbyło się przyjęcie w (...), za co pozwany należność uiścił na rzecz organizującej I. M. w kwocie 2170 zł (informacja k.77, zeznania I. M. k.185). Ponadto pozwany po śmierci żony wykonał nagrobek na jej grobie, za co zapłacił na rzecz A. G. prowadzącego zakład betoniarsko-kamieniarski kwotę 9000 zł (oświadczenie i paragon k.76, dokumentacja zdjęciowa k.79, zeznania A. G. k.187-187v). Pozwany otrzymał zasiłek pogrzebowy w kwocie 4000 zł (zeznania M. K. k.323v-325).

W dniu 15 czerwca 2012 r. M. K. zawarł z M. M. (3) i M. A. umowę, na mocy której sprzedał w/w nieruchomość położoną w S. przy ul. (...) za cenę 400000 zł (umowa sprzedaży k.90-92).

L. K. z synem była obecna na pogrzebie, dwukrotnie odwiedziła ojca, na jego zaproszenie, po śmierci matki. Pozwany był również zaproszony na uroczystość I Komunii Świętej wnuka. Dwukrotnie po śmierci żony wnuk telefonował do pozwanego z życzeniami z okazji Dnia Dziadka. M. K. wpłacił w roku 2012 i 2013 na poczet zadłużenia L. A. (1)

wobec spółdzielni mieszkaniowej na konto Komornika Sądowego przy Sądzie Rejonowym dla miasta (...) W. M. W. kwoty 5000 zł, 1500 zł, 2000 zł, a także tytułem zadłużenia wobec (...)S.A. kwotę 2000 zł i 500 zł. Później pozwany otrzymał od matki małoletniego powoda żądanie zapłaty tytułem zachowku kwoty 158000 zł. Próbował bezskutecznie skontaktować się telefonicznie z córką. Po doręczeniu odpisu pozwu napisał do niej list, lecz nie uzyskał odpowiedzi. Aktualnie strony nie utrzymują ze sobą kontaktów (wezwanie k.8, potwierdzenia przelewu k.65-67, 70, 71, list k.96, zeznania M. K. k.323v-325).

Przedstawiony powyżej materiał dowodowy, w znacznej mierze zgłoszony przez pozwanego, Sąd uznał za wiarygodny. Zeznania świadków zostały potwierdzone dokumentami. Zeznania pozwanego były spójne z zeznaniami świadków, logiczne. Powód reprezentowany przez przedstawicielkę ustawową nie zgłosił żadnych dowodów, które obalałyby bądź podważały wiarygodność dowodów zaoferowanych przez pozwanego.

Sąd zważył, co następuje:

Powództwo w części należało uwzględnić.

M. P. jako spadkobierca ustawowy swojej babki K. K. (1) domagał się tytułem zachowku pierwotnie zasądzenia kwoty 158000 zł, a po ograniczeniu powództwa kwoty 105000 zł.

Zgodnie z art. 991 k.c. zstępnym, małżonkowi oraz rodzicom spadkodawcy, którzy byliby powołani do spadku z ustawy, należą się, jeżeli uprawniony jest trwale niezdolny do pracy albo jeżeli zstępny uprawniony jest małoletni - dwie trzecie wartości udziału spadkowego, który by mu przypadął przy dziedziczeniu ustawowym, w innych zaś wypadkach - połowa wartości tego udziału. Jeżeli uprawniony nie otrzymał należnego mu zachowku bądź w postaci uczynionej przez spadkodawcę darowizny, bądź w postaci powołania do spadku, bądź w postaci zapisu, przysługuje mu przeciwko spadkobiercy roszczenie o zapłatę sumy pieniężnej potrzebnej do pokrycia zachowku albo do jego uzupełnienia. Jak przewiduje art. 993 i 994 k.c. przy obliczaniu zachowku dolicza się do spadku darowizny dokonane przez spadkodawcę, przy czym nie dolicza się do spadku drobnych darowizn, zwyczajowo w danych stosunkach przyjętych, ani dokonanych przed więcej niż dziesięć laty, licząc wstecz od otwarcia spadku, darowizn na rzecz osób niebędących spadkobiercami albo uprawnionymi do zachowku. Z kolei art. 996 k.c. przewiduje, że zapis windykacyjny oraz darowiznę dokonane przez spadkodawcę na rzecz uprawnionego do zachowku zalicza się na należny mu zachówek. Jeżeli uprawnionym do zachowku jest dalszy zstępny spadkodawcy, zalicza się na należny mu zachówek także zapis windykacyjny oraz darowiznę dokonane przez spadkodawcę na rzecz jego wstępnego.

W związku z tym, że w testamentie z dnia 10 stycznia 2011 r. spadkodawczyni K. K. (1) wydziedziczyła swoje dzieci L. A. (2) i W. K. należy przypomnieć, że zgodnie z art. 1008 k.c. spadkodawca może w testamencie pozbawić zstępnych, małżonka i rodziców zachowku (wydziedziczenie), jeżeli uprawniony do zachowku:

- 1) wbrew woli spadkodawcy postępuje uprzejmie w sposób sprzeczny z zasadami współżycia społecznego;
- 2) dopuścił się względem spadkodawcy albo jednej z najbliższych mu osób umyślnego przestępstwa przeciwko życiu, zdrowiu lub wolności albo rażącej obrazy czci;
- 3) uprzejmie nie dopełnia względem spadkodawcy obowiązków rodzinnych.

Zgodnie natomiast z art. 1011 k.c. zstępnym wydziedziczonym zstępnym są uprawnieni do zachowku, chociażby przeżył on spadkodawcę.

L. A. (1) w trakcie składania wyjaśnień informacyjnych stwierdziła, że okoliczności podane w testamencie dotyczące jej osoby nie są prawdziwe, jednakże w przedmiotowym procesie nie można było skutecznie z tego powodu podważać legitymacji małoletniego dziecka córki spadkodawczyni. Jak wskazał Sąd Najwyższy w uchwale z 22 kwietnia 1975 r. (III CZP 15/75, LexisNexis nr 301524, OSNCP 1976, nr 3, poz. 48) spadkobierca testamentowy pozwany o zachówek przez zstępnym żyjącego wydziedziczonego zstępnym spadkodawcy nie może skutecznie w tym procesie kwestionować legitymacji czynnej powodów, opierając się na zarzucie, że wydziedziczenie ich wstępnego było

bezpodstawne. Spadkobierca testamentowy, który ma interes prawny w takim ustaleniu, może w odrębnym procesie wytoczonym przeciw wydziedziczonemu zstępnemu spadkodawcy oraz przeciw zstępnym tego wydziedziczonego żądać ustalenia, że wydziedziczenie to było bezpodstawne. Niezależnie od tego należy zauważyć, że L. A. (1) występując w imieniu małoletniego syna z przedmiotowym powództwem zaakceptowała tym samym fakt wydziedziczenia jej osoby. W związku z wydziedziczeniem udział spadkowy, który przypadłby wydziedziczonemu córce i synowi spadkodawczyni, przypada zstępnym wydziedziczonym (orzeczenie SN z 28 maja 1971 r., III CZP 5/71, LexisNexis nr 1067795, RPEiS 1972, nr 1, s. 350). Należy więc stwierdzić, że udział małoletniego powoda dziedziczącego z ustawy z małżonkiem spadkodawczyni i drugim jej wnukiem wynosiłby 1/3 część spadku, zaś zachówek na jego rzecz to 2/3 tego udziału, gdyż uprawniony jest małoletni.

Powód jako masę spadkową po K. K. (1) wskazał dwie nieruchomości – położoną w S. przy ul. (...) i w I. przy ul. (...) także samochód osobowy marki T. (...) (k.200). Powyższe składniki wchodziły niewątpliwie w skład majątku wspólnego małżonków K., jako że zostały nabyte w trakcie trwania związku małżeńskiego i za środki wspólne. Powyższe wynika z dokumentów w postaci odpisu z księgi wieczystej oraz aktu notarialnego zawierającego umowę sprzedaży oraz zeznań M. K.. Dlatego też masę spadkową stanowi udział w 1/2 części we współwłasności powyższych nieruchomości i ruchomości.

Strony zgodnie przyjęły na potrzeby rozliczeń, że wartość nieruchomości przy ul. (...) w S. to 400000 zł, gdyż za taką kwotę działka ta została zbyta w niedługim czasie po śmierci spadkodawczyni. Wartość nieruchomości położonej w I. oraz samochodu wycenili biegli R. O. i J. S. przyjmując stan z daty otwarcia spadku i ceny aktualne (opinie k.224-246, 269-276). Z opinii wynika, że wartość nieruchomości opiewa na 492417 zł, zaś pojazdu na 49600 zł. Sąd nie znalazł wadliwości w opiniach. Zostały one sporządzone rzetelnie. Również strony ostatecznie opinii nie podważały. Dlatego też wartość majątku spadkowego należało określić na kwotę 471008,50 zł (200000+246208,50+24800).

Ponadto z mocy art. 993 i 994 k.c. na potrzeby wyliczenia należnego powodowi zachowku należy do masy spadkowej zaliczyć również darowizny dokonane przez spadkodawczynię według ich stanu na datę dokonania i cen aktualnych. Pamiętać jednak należy, że wskazywane w toku procesu darowizny dokonywane były przez małżonków K., tak więc tylko 1/2 tych przysporzeń pochodziła od K. K. (1) i tylko w takim zakresie podlegać będą one uwzględnieniu.

Jak zgodnie ustalono, darowizną na rzecz dzieci objęty był lokal położony w W. przy ul. (...) o wartości 200000 zł. Pozwany wykazał również, że został urządzony dla matki powoda gabinet kosmetyczny – lokal był wynajmowany przez 3 miesiące, uprzednio zaadaptowany i zakupione zostały niezbędne kosmetyki. Wartość tej darowizny określiła świadek B. K., pracująca w tej branży, na kwotę 20000 zł, przy czym jako darowiznę należy również zaliczyć 600 zł zapłaconego czynszu. Ceny te z pewnością nie odbiegają od kwot, które aktualnie trzeba wyłożyć w celu rozpoczęcia działalności gospodarczej o wskazanym wyżej profilu. Za darowizny należy również uznać kwoty przekazane na potrzeby remontu mieszkania w latach 2005-2006, gdy lokal stanowił już własność L. i W. K.. Była to kwota 25000 zł. Również ta kwota zdaniem Sądu jest adekwatna do aktualnych cen usług i materiałów budowlanych. W związku z powyższym do masy spadkowej należy doliczyć 1/2 tych wartości (pochodzące od spadkodawczyni) a więc kwoty 100000 zł, 10300 zł i 12500 zł, co daje wartość masy spadkowej w kwocie 593808,50 zł.

Zdaniem Sądu nie można uwzględnić jako darowizny wyprawki dla dziecka i utrzymania jego matki przez okres 5 miesięcy, gdyż wartość tego przysporzenia nie została udowodniona. Także zaliczeniu na poczet masy spadkowej nie mogą podlegać kwoty przekazane na poczet spłaty długów L. A. (1), gdyż nastąpiło to już po śmierci spadkodawczyni, a więc stanowiło darowiznę wyłącznie ze strony pozwanego. Również koszty związane z kształceniem spadkodawczyni nie mogą być brane pod uwagę, gdyż art. 997 k.c. pozwala zaliczyć na należny zachówek poniesione przez spadkodawcę koszty wychowania oraz wykształcenia ogólnego i zawodowego dotyczące uprawnionego do zachowku zstępnego, o ile koszty te przekraczają przeciętną miarę przyjętą w danym środowisku. Brak jest tu analogicznego rozwiązania, jak przy darowiznach, które mogą być zaliczone także wówczas, gdy zostały poczynione na rzecz wstępnego. Ponadto trudno byłoby określić aktualną wartość takiej darowizny.

Aby ustalić czystą wartość spadku należało pomniejszyć ustaloną wyżej kwotę o wykazane, spłacone przez pozwanego długi spadkowe.

Zgodnie z art. 922 § 3 k.c. do długów spadkowych należą koszty pogrzebu spadkodawcy w takim zakresie, w jakim pogrzeb ten odpowiada zwyczajom przyjętym w danym środowisku. Pozwany wykazał, że poniósł koszty związane z pochówkiem spadkodawczyni – 1500 zł (krypta), 2400 zł i 2900 zł (pochówek), 80 zł opłata cmentarna, 9000 zł (pomnik) oraz 2170 zł (koszt przyjęcia). Otrzymał jednocześnie, jak przyznał, 4000 zł tytułem zasiłku pogrzebowego. Pozostałych kosztów pogrzebu wskazywanych przez pozwanego Sąd nie uwzględnił, gdyż nie zostały wykazane w żaden sposób kwoty wydatkowane przez pozwanego na opłacenie mszy, zdjęcia, wieńca.

Za dług spadkowy uznać należy również w całości koszty opieki sprawowanej nad spadkodawczynią w ostatnich miesiącach jej życia. Były to kwoty 10000 zł i 5000 zł, które otrzymały E. Ż. i M. M. (2). Natomiast wynagrodzenie A. P. tylko w połowie (1750 zł) stanowiło dług spadkodawczyni, gdyż osoba ta świadczyła usługi na rzecz obydwójga małżonków – sprzątała, prała i gotowała.

Także długiem spadkowym było zobowiązanie kredytowe spadkodawczyni spłacone po jej śmierci. Dług z tytułu kredytu na datę śmierci K. K. (1) wynosił 16354,27 zł i obciążał obydwójga małżonków, jako kredytobiorców. Tak więc spłata została w części dokonana jako spłata zobowiązań spadkodawczyni i w części jako spłata zobowiązań pozwanego. Dlatego też kwota 8177,13 zł pomniejsza wartość majątku spadkowego. Również wspólne, jako dotyczące mienia wspólnego, było zobowiązanie dotyczące rozliczenia z wykonawcą ogrodu, nawodnienia. Kwota 21600 zł stanowiąca połowę wynagrodzenia stanowi więc dług spadkowy. Stąd też ustalona w powyższy sposób czysta wartość spadku wynosi 533231,37 zł (593808,50 – 1500 – 2400 – 2900 – 80 – 2170 – 9000 + 4000 – 10000 – 5000 – 1750 – 8177,13 – 21600). Aby ustalić wysokość zachowku małoletniego powoda należało powyższą kwotę pomnożyć przez $\frac{1}{3}$ i $\frac{2}{3}$, co daje 118495,86 zł.

Jednakże od tak ustalonego zachowku należało odjąć wartość darowizn poczynionych przez spadkodawczynię na rzecz matki małoletniego powoda a więc kwotę 10300 zł (wyposażenie gabinetu), 50000 zł darowizna udziału w lokalu) i 6250 zł (darowizna na remont lokalu w $\frac{1}{2}$ stanowiący własność matki powoda). Powyższe pozwoliło Sądowi na ustalenie wysokości należnego powodowi zachowku na kwotę 51945,86 zł, co stanowi 33% żądanej pierwotnie przez powoda kwoty.

Pozwany podniósł sprzeczność żądania o zapłatę zachowku z zasadami współżycia społecznego wskazując w zasadzie na nieprawidłowości w zachowaniu matki powoda, jako córki spadkodawczyni i pozwanego. Pozwany podkreślał, że L. A. (1) (uprzednio K.) sprawiała rodzicom liczne problemy natury wychowawczej – nie chciała się kształcić, prowadziła swobodny i hulawczy tryb życia, czerpiąc od rodziców finanse, a nawet popełniła na ich szkodę przestępstwo. Wreszcie, w trakcie choroby matki w żaden sposób jej nie wspierała, nie interesowała się jej stanem. Pozwany wskazywał też, że powód nie kontaktuje się z nim i prawdopodobnie w przyszłości nie będzie mógł liczyć na jego pomoc. Należy zauważyć, że zarzuty pozwanego dotyczą przede wszystkim matki powoda, nie zaś uprawnionego z tytułu zachowku. Opisywana przez pozwanego postawa L. A. (1) została uwzględniona przy składaniu oświadczenia o wydziedziczeniu. Powód jest obecnie 11-letnim dzieckiem i z racji wieku trudno czynić mu zarzuty dotyczące utrzymywania kontaktów z dziadkiem, gdyż w tej kwestii powód jest uzależniony od matki i przez nią ukierunkowywany. Powód nie posiada jeszcze własnego rozeznania i oceny sytuacji, relacji rodzinnych. Należy też zauważyć, że powód nie jest dla pozwanego osobą zupełnie obcą. Jak zeznał sam pozwany oraz świadkowie, zarówno on jak i żona cieszyli się z wnuka, kochali go, zajmowali się nim i troszczyli o jego potrzeby. Powstały więc relacje rodzinne, emocjonalne pomiędzy pozwanym a powodem, które zostały zerwane na skutek postawy i decyzji matki małoletniego.

W aktualnym orzecznictwie sądów powszechnych podkreśla się, że jedynie wyjątkowo można w zakresie roszczenia o zachówek stosować art. 5 k.c., gdyż prawo do zachowku jest gwarancją zapewnioną przez ustawodawcę, że osoby najbliższe dla zmarłego uzyskają, choć część należnych im świadczeń. Przyjmuje się, że zasady współżycia społecznego w rozumieniu art. 5 k.c. są pojęciem pozostającym w nierozłącznym związku z całokształtem okoliczności danej sprawy i w takim całościowym ujęciu wyznaczają podstawy, granice i kierunki jej rozstrzygnięcia w wyjątkowych sytuacjach,

które przepis ten ma na względzie. Dodatkowo trzeba zaznaczyć, że wyjątkowe stosowanie tej regulacji w sprawach o zachowek doznaje dalszego ograniczenia do sytuacji szczególnych. Specyfika roszczenia o zachowek bowiem polega na tym, że przyznanie prawa do zachowku służy urzeczywistnieniu obowiązków moralnych, jakie spadkodawca ma wobec osób najbliższych. Etyczny charakter instytucji zachowku w pewnej mierze wypływa zatem z regulacji przyjętych prawnie, a znajdujących podstawy w kulturowej i cywilizacyjnej tradycji opartej na zasadach współzycia społecznego, nakazujących ochronę osób najbliższych spadkodawcy - na wypadek jego śmierci - poprzez zapewnienie im możliwości uzyskania zabezpieczenia majątkowego stanowiącego ułamek należnego udziału w spadku, którego zostali pozbawieni. Tym samym odmowa udzielenia tak skonstruowanej ochrony może wystąpić jedynie w szczególnie wyjątkowych okolicznościach. Ocena zaistnienia przesłanek stosowania art. 5 k.c. jest w tych sprawach zastrzeżona, co prowadzi do konkluzji, że do przyjęcia nadużycia zasad współzycia społecznego poprzez domaganie się zachowku będzie mogło dojść jedynie wyjątkowo, w przypadkach szczególnie rażących (wyrok Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z dnia 14 maja 2015 r., I ACa 54/15, LEX nr 1785782).

Ponadto w orzecznictwie prezentowany jest pogląd, że nie jest wyłączone obniżenie zachowku na podstawie art. 5 k.c., jednak ocena sądu, czy żądanie zapłaty sumy odpowiadającej wysokości zachowku stanowi nadużycie prawa podmiotowego nie powinna pomijać, iż prawo do zachowku przysługujące uprawnionemu ze względu na bardzo bliski stosunek rodzinny między nim a spadkodawcą służy urzeczywistnieniu obowiązków moralnych, jakie spadkodawca ma względem swoich najbliższych oraz realizacji zasady, iż nikt nie może na wypadek swojej śmierci rozporządzić swoim majątkiem zupełnie dowolnie, z pominięciem swoich najbliższych. Z uwagi na charakter zachowku obniżenie go na podstawie art. 5 k.c. musi sankcjonować wyłącznie rażące przypadki nadużycia tego prawa. O nadużyciu prawa przez żądanie zapłaty zachowku mogą przy tym decydować jedynie okoliczności istniejące w płaszczyźnie uprawniony - spadkobierca. Wyłączenia prawa do zachowku, z uwagi na niewłaściwe postępowanie w stosunku do spadkodawcy, dokonuje on sam w drodze wydziedziczenia. Okoliczności występujące na linii uprawniony - spadkodawca nie są oczywiście pozbawione znaczenia, ale mogą zostać uwzględnione tylko jako dodatkowe, potęgujące ocenę sprzeczności żądania zapłaty zachowku z zasadami współzycia społecznego. Okoliczności występujące na linii uprawniony - spadkodawca samodzielnie nie mogą stanowić podstawy do stwierdzenia, że żądanie zapłaty zachowku stanowi nadużycie prawa (wyrok Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 13 lutego 2014 r., I ACa 302/13, LEX nr 1437868).

Zdaniem Sądu nie można uznać, iż przedmiotowa sprawa ma charakter wyjątkowy, zaś postawa powoda jest rażąco naganna. Małoletni powód, który jest wychowywany jedynie przez matkę, ma prawo do uzyskania należnych mu świadczeń po babce, które mogą stanowić jego zabezpieczenie na przyszłość – na poczet kosztów nauki, zdobycia zawodu, czy startu w dorosłe życie. Natomiast zobowiązany do zapłaty pozwany nie znajduje się w sytuacji, która uzasadniałaby uznanie, że spełnienie roszczenia powoda będzie dla niego nadmiernym ciężarem finansowym. Pozwany przez całe swoje życie zawodowe wykonywał intratny zawód. Jego żona również z pewnością uzyskiwała godne wynagrodzenie za swoją pracę jako lekarz psychiatra. Po śmierci żony pozwany pracował jeszcze przez dwa lata, a obecnie utrzymuje się z emerytury. Jak sam stwierdził posiada jeszcze oszczędności ze sprzedaży nieruchomości przy ul. (...). Pozwany narzeka na swój stan zdrowia, co jest zrozumiałe i adekwatne do wieku powoda, jednakże jest on osobą sprawną, zdolną do samodzielnej egzystencji.

Mając na uwadze powyższe zasądził Sąd na rzecz powoda wyżej ustaloną kwotę 51945,86 zł tytułem zachowku należnego mu po K. K. (1). W zakresie, w jakim powództwo zostało skutecznie cofnięte, tj. do kwoty 53000 zł postępowanie zostało umorzona na podstawie art. 203 k.p.c. w zw. z art. 355 k.p.c.

Jako że roszczenie o zachowek jest roszczeniem bezterminowym, zastosowanie znajdzie w tym zakresie art. 455 k.c. W związku z powyższym odsetki ustawowe za opóźnienie należą się od daty wezwania pozwanego do zapłaty zachowku. Sąd podziela pogląd wyrażony przez Sąd Najwyższy w wyroku z 7 lutego 2013 r. II CSK 403/12 (LEX nr 1314389), zgodnie z którym "Termin, od którego zobowiązany z tytułu zachowku popadł w stan opóźnienia - warunkujący zasądzenie odsetek ustawowych - należy ustalić indywidualnie z uwzględnieniem okoliczności danej sprawy. O stanie opóźnienia można mówić wówczas, gdy zobowiązany znał już wszystkie obiektywnie istniejące okoliczności pozwalające mu racjonalnie ocenić zasadność i wysokość zgłoszonego roszczenia z tytułu zachowku. Może to nastąpić także w dacie poprzedzającej chwilę wyrokowania". Pozwany przyznał, że otrzymał od matki powoda

wezwanie do zapłaty zachowku i zdaniem Sądu mógł, znając okoliczności, które przecież przedstawił Sądowi, wypłacić mu należną kwotę.

Wnosząc o nadanie wyrokowi rygoru natychmiastowej wykonalności powód nie wskazał żadnych okoliczności uzasadniających taki wniosek na podstawie art. 333 § 3 k.p.c.

Ze względu na dobrą sytuację materialną powoda Sąd nie uwzględnił wniosku o rozłożenie płatności na raty. Wpłata zasądzonej kwoty jednorazowo zdaniem Sądu pozostaje w zasięgu możliwości finansowych pozwanego, zaś powodowi pozwoli na czerpanie zysków z tej kwoty, np. poprzez założenie lokaty bankowej.

Zasądzone na rzecz małoletniego powoda kwoty stanowią będą składnik jego majątku. Zgodnie z art. 101 § 3 k.r. i o. rodzice sprawujący władzę rodzicielską nie mogą bez zezwolenia sądu opiekuńczego dokonywać czynności przekraczających zakres zwykłego zarządu ani wyrażać zgody na wykonywanie takich czynności przez dziecko. Wobec wątpliwości zgłaszanych przez pozwanego dotyczących sposobu rozdysponowania zasądzonej kwoty przez matkę małoletniego powoda i w celu umożliwienia kontroli sądu opiekuńczego nad wykonywanym zarządem majątkiem dziecka, Sąd uznał, że kwota zasądzona tytułem zachowku winna zostać wpłacona na rachunek bankowy założony na rzecz powoda. Wpłaty będą każdorazowo uzależnione od zezwolenia Sądu. Powyższe rozstrzygnięcie ma na celu ochronę interesu małoletniego i oznacza konieczność założenia przez L. A. (1) rachunku bankowego dla powoda.

O kosztach procesu Sąd orzekł na podstawie art. 100 k.p.c., stosunkowo je rozdzielając. Powód wygrał proces w 33%. Należy uznać, iż w części, w jakiej powód cofnął powództwo, także musi być traktowany jako strona przegrywająca. Powód poniósł koszty w kwocie 5417 zł (800 zł opłata, 3617 zł koszty zastępstwa procesowego, 1000 zł zaliczka). Natomiast pozwany poniósł koszty w kwocie 3617 zł (zastępstwa procesowego). Z sum Skarbu Państwa wyłożona została kwota 1150,06 zł oraz niepokryta opłata od uwzględnionego powództwa w kwocie 433 zł. Łączne koszty w sprawie wyniosły więc 10617,06 zł. Pozwany winien więc ponieść 3503,63 zł. Z uwagi na wynik procesu należało zasądzić od powoda na rzecz pozwanego kwotę 113,37 zł i pobrać od niego z zasądzonych roszczenia na podstawie art. 113 ust. 2 ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych kwotę 1150,06 zł tytułem wydatków poniesionych tymczasowo z sum Skarbu Państwa.